

The Right and Wrong Kinds of Motivations: An Argument against the Humean Theory of Motivation

Muhammad Heydarpour¹, Hossein Dabbagh²

Submitted:

2020/11/21

Accepted:

2021/2/17

Keywords:

de re and de dicto motivations, self-regarding and other-regarding motivations, sincere acts, reasons for the right kind of motivations.

Abstract: The Humean theory of motivation maintains that cognitive states like beliefs lack motivating force. If an agent were to be motivated to perform an action, s/he would necessarily have a preceding desire Φ and a means-end belief that by Ψ -ing she would be able to satisfy Φ . Although different accounts of this theory have been provided so far, in this paper we will examine the account according to which satisfying the preceding desire is the only basis for motivating someone to choose actions. This paper attempts to show that although the Humean theory of motivation as described above is considered a standard view in explaining intentional actions, it may encounter considerable difficulties to make plausible distinctions between the right and wrong kinds of motivations. In order to demonstrate that, we will first explain Bernard Williams' Humean view and then discuss that ordinary people not only draw distinctions between de re and de dicto motivations, and between self-regarding and other-regarding motivations, but also think that moral agents normally have reasons to be motivated according to the right kind of these motivations in the relevant circumstances. Finally, we shall design a thought experiment to illustrate the point more strikingly. It seems that a plausible theory of motivation in meta-ethics should accommodate these intuitive and common-sensical sorts of distinctions, while the Humean theory of motivation lacks this feature.

DOI: [10.30470/phm.2021.136108.1873](https://doi.org/10.30470/phm.2021.136108.1873)

Homepage: phm.znu.ac.ir

1. Researcher, Philosophy Department, University of Religions and Denominations, **(Corresponding author)** mohammad.heidarpour@gmail.com.
2. Assistant Professor, Institute for Cognitive Science Studies, hosein.dabbagh@gmail.com.

Introduction:

In his paper, “Internal and External Reasons”, Bernard Williams argues for a Humean model of practical reasons. He distinguishes between two sentences: “there is a reason for A to Φ ” and “A has a reason to Φ ”. The former implies that the agent has a desire which will be satisfied by doing ϕ . If the agent does not have a desire to Φ , it would be false to claim that there is a reason for her to Φ ; hence she has no reason to Φ . The latter implies that if the agent did not have the mentioned desire, it would not be false to claim that there is a reason for her to Φ or that she has a reason to Φ . Williams calls the first the internal interpretation and the second the external interpretation, and intends to argue that practical reasons are only of the type of internal reasons and there are no external reasons (Williams: 1979).

In this article, we will critique Williams’ sub-Humean model for practical reasons. We argue that the Humean model of motivation advocated by

Williams does not have sufficient explanatory power in certain respects and cannot plausibly explain many intuitive real-life cases of motivation. Let us first explain Williams’ argument in favour of the Humean model of motivation.

Williams believes that a consideration can be a reason for action for an agent only if it is possible for the agent to be motivated to act for that reason. According to a common interpretation of Williams’ view, if the agent acts for that reason, then that reason will explain her action. If the agent has a practical reason for doing something, then she should be motivated to do it, and if it is possible for the agent to be motivated to do something, she must have a desire to do that. Therefore, if the agent has a practical reason to do something, she must have a desire.

Williams’ account of internal reasons follows from the Humean model of motivation according to which beliefs alone are inert. Beliefs are not enough to motivate people to do actions; rather, if one has a reason for

doing an action, one must also have a desire to be motivated to do that act. However, Williams' Humean theory of motivation has some implausible implications. The following argument shows one of the implications of Williams' account of internal reasons:

1. Every action, including moral actions, is performed only if there is a pre-existing desire that performing that action will satisfy.
2. If all moral actions are performed merely because the desires associated with them are satisfied, then those actions are not performed merely because they are morally right.
3. No moral action can be done merely because it is morally right.

However, Williams' account of a Humean theory of motivation faces serious challenges. One can argue that if the basis for choosing and performing actions in all cases is the satisfaction of desire, then it is difficult to explain plausibly why someone is motivated in considerable cases

of intentional actions. Also, the individuals' judgments in everyday life for performing certain actions cannot be blamed or praised. This, however, is counter-intuitive.

In the following, we distinguish between different kinds of motivations by discussing several examples. These distinctions matter because they show that one may consider people worthy of blame or praise based on their forming motivation for their actions. Therefore, intuitively speaking, people can be blamed or praised based on their motivation to act. If it is rationally plausible to blame or praise someone for their actions, then it is plausible to assume that there is a reason for it. And if there is a reason for doing certain actions with certain motivations, then one can conclude that, at least, there is a normative type of motivation. If we can have a normative sense of motivation, we can have the right and wrong kinds of motivation.

Findings: In this article, we have argued for the inefficiency of the

Humean theory of motivation by discussing several examples. Williams' model of practical reasons that advocates a Humean theory of motivation does not seem to be able to distinguish between different types of motivations and explain why a certain kind of motivation is the right kind, and a certain kind of motivation is the wrong kind of motivation.

Williams' sub-Humean model of practical reasons cannot explain the difference between sincere (*de re*) and insincere (*de dicto*) kinds of motivations where our common moral intuitions use this distinction to evaluate people's actions. His account also cannot explain the difference between self-regarding (egoistic) and other-regarding (altruistic) kinds of motivations. The Humean theory of motivation accepts that we do not have purely altruistic motivations for our desires. And every desire ultimately has an egoistic element. But this seems counterintuitive because people tend to believe that there are

purely altruistic motivations, at least in some cases. If the Humean theory of motivation wants to tackle this problem, it must accept that certain desires do not necessarily motivate us. This, however, violates one of the main presuppositions of this theory.

If our argument against the Humean theory of motivation is on the right track, then a proponent of a Humean theory of motivation must accept that since this theory does not distinguish between the right and wrong kinds of motivations, it does not provide the best possible explanation of what we intuitively think of motivations.

References:

- Alvarez, Maria. (2010). *Kinds of Reason: An Essay in the Philosophy of Action*, Oxford: Oxford University Press.
- Brink, David. O. (1992). "A Puzzle about the Rational Authority of Morality", in *Philosophical Perspectives 6: Ethics*, James Tomberlin (ed.), Atascadero, CA: Ridgeview, pp. 1-26.

- Dancy, Jonathan. (2000). *Practical Reality*, Oxford: Clarendon Press.
- Darwall, Stephen. (2016). "Making the Hard Problem of Moral Normativity Easier", *Weighing Reasons*, E. Lord and B. Maguire (ed.), Oxford: Oxford University Press.
- Finlay, Stephen. and Schroeder, Mark. (2017). "Reasons for Action: Internal vs. External", In *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, E.N. Zalta (Ed.).
- Foot, Philippa. (1972). "Morality as a System of Hypothetical Imperatives", *The Philosophical Review*, 81(3), 305–316.
- Korsgaard, Christine. (1996). "From Duty and for the Sake of the Noble: Kant and Aristotle on Morally Good Action", in *Aristotle, Kant, and the Stoics: Rethinking Happiness and Duty*, Edited by Stephen Engstrom and Jennifer Whiting, New York: Cambridge University Press, pp. 203-36.
- McDowell, John. (1978). "Are Moral Requirements Hypothetical Imperatives?", *Aristotelian Society Supplementary Volume*, 52: 13-29.
- Nagel, Thomas. (1970). *The Possibility of Altruism*, Oxford: Oxford University Press.
- Schueler, George. F. (1995). *Desire: Its Role in Practical Reason and the Explanation of Action*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Smith, Michael. (1994). *The Moral Problem*, Oxford: Blackwell.
- Williams, Bernard. (1979). "Internal and External Reasons", in *Rational Action*, edited by R. Harrison. Cambridge: Cambridge University Press.

انگیزش درست و نادرست: استدلالی علیه نظریه هیومی انگیزش

محمد حیدرپور^۱، حسین دباغ^۲

تاریخ دریافت:

۱۳۹۹/۹/۱

تاریخ پذیرش:

۱۳۹۹/۱۱/۲۹

واژگان کلیدی:

چکیده: نظریه هیومی انگیزش، حالات شناختی نظیر باور را فاقد قوت انگیزشی می‌داند و تأکید می‌کند برای اینکه فاعل برای انجام فعلی برانگیخته شود، لازم است نه تنها یک میل پیشین مثلاً به Φ داشته باشد بلکه این باور را هم داشته باشد که با انجام عمل Ψ ، میل پیشین به Φ برآورده خواهد شد. این نظریه، تقریرهای مختلفی ممکن است داشته باشد، اما در این مقاله ما تقریری از برنارد ویلیامز را مد نظر قرار می‌دهیم که برآورده کردن یا رضای میل پیشین، تنها مبنای انگیزشی برای انتخاب عمل قرار می‌گیرد. هدف مقاله حاضر این است که نشان دهد این تقریر از نظریه هیومی، هرچند نظریه استاندارد برای تبیین اعمال قصدی به شمار می‌رود، برای تمایز گذاشتن میان انگیزش‌های درست و نادرست، با دشواری‌های قابل توجهی مواجه است. برای رسیدن به این مقصود، پس از ارائه مقدماتی ناظر به دیدگاه هیومی ویلیامز، به ترتیب از تمایز میان انگیزش لئفسه و لغیره، تمایز میان انگیزش خودگرایانه و دگرگرایانه و دگرگرایانه، داوری افراد بر اساس انگیزش‌ها و آزمایشی فکری سخن به میان خواهد آمد. به نظر می‌رسد یک نظریه انگیزشی خوب در مقام نظریه‌ای فرااخلاقی، طبق فهم و شهود عموم آدمیان باید بتواند این نوع از تمایزها را در خود جای دهد، در حالی که مدل ویلیامز نظریه هیومی انگیزش، فاقد این ویژگی است.

انگیزش لئفسه و لغیره، انگیزش خودگرایانه و دگرگرایانه، اعمال خالصانه، دلایل به سود انگیزش درست، برنارد ویلیامز.

DOI: 10.30470/phm.2021.136108.1873

Homepage: phm.znu.ac.ir

۱. پژوهشگر دانشکده فلسفه، دانشگاه ادیان و مذلهبه قم، دانش‌آموخته دکتری فلسفه اخلاق (نویسنده مسئول)

mohammad.heidarpoor@gmail.com

۲. استادیار وابسته موسسه آموزش عالی علوم شناختی، تهران، hosein.dabbagh@gmail.com

مقدمه: برنارد ویلیامز و نظریه هیومی انگیزش

برنارد ویلیامز در مقاله «دلایل درونی و بیرونی» مدلی شبه هیومی از دلایل عملی به دست می‌دهد.^۱ او ابتدا میان دو تفسیر از جملاتی نظیر «دلیلی برای A وجود دارد که عمل Φ را انجام دهد» و «A دلیل دارد که عمل Φ را انجام دهد» تمایز برقرار می‌کند. بر پایه تفسیر نخست، فاعل دارای میل Ψ است که انجام Φ آن را برآورده می‌کند و اگر فاعل میل به Ψ نداشته باشد، کاذب است که بگوییم برای او دلیل وجود دارد یا او دلیل دارد. طبق تفسیر دوم، چنین نیست که اگر فاعل میل مذبور را نداشت، کاذب باشد که بگوییم برای او دلیل وجود دارد یا او دلیل دارد. ویلیامز تفسیر نخست را تفسیر درونی و تفسیر دوم را تفسیر بیرونی می‌خواند و قصد دارد اثبات کند دلایل، تنها از سنخ دلایل درونی هستند و دلایل بیرونی وجود ندارند (Williams: 1979).

مدل نهایی تفسیر درونی او چنین است: A دلیل دارد که عمل Φ را انجام دهد. اگر و تنها اگر A میل Ψ داشته باشد که برآورده کردن آن با انجام Φ تأمین می‌شود و A باور داشته باشد که با انجام Φ ، Ψ برآورده می‌شود و A تمام داده‌های مرتبط را بداند (میل او بر باور کاذبی مبتنی نباشد، به داده مرتبط با یکی از امیال خود جاهل نباشد، نسبت به میل خود جاهل نباشد، و نظایر آن) و به نحو عقلانی تأمل کند (باور او درباره رابطه ارضا شدن Ψ با انجام Φ کاذب نباشد) (Smith 1994: 156).

ما در این مقاله به نقد مدل هیومی ویلیامز از دلایل عملی می‌پردازیم. تفسیر ویلیامز از دلایل عملی در سنت فلسفه تحلیلی معاصر شکل گرفته است. از این رو مقصود از نظریه هیومی انگیزش، نظریه‌ای است که در این سنت مطرح شده است و ما به نظریه و استدلال هیوم تاریخی درباره انگیزش، رابطه باور و میل، واقع‌گرا یا ناواقع‌گرا بودن او نمی‌پردازیم.^۲ استدلال

۲. همان‌طور که نظریه هیومی ویلیامز درباره انگیزش نظریه خود هیوم تاریخی تلقی نمی‌شود، استدلال ما علیه نظریه او که در ادامه می‌آید استدلالی مستقل است که به مبحث واقع‌گرا یا

۱. هیوم معتقد بود که «عقل به تنهایی هرگز نمی‌تواند انگیزه‌ای برای عمل ارادی باشد» و «عقل تنها برده عواطف است و باید باشد و هرگز نمی‌تواند مدعی منصبی جز خدمت کردن به عواطف و اطاعت از آن‌ها باشد» (Hume, 1978, pp. 413-415).

شامل امور متفاوتی می‌شود از جمله یافتن راحت‌ترین و مطبوع‌ترین راه برآورده کردن یک میل، رتبه‌بندی زمانی برای ارضای چندین میل، یافتن میل مهم‌تر برای فاعل در صورت تعارض میان امیال، یافتن راه‌های جدید برای برآورده کردن یک میل و نظایر آن. بنابراین، فاعل می‌تواند از طریق تأمل عقلانی، امیال جدیدی را ایجاد کند یا امیال سابق را حذف کند. اما همواره نقطه شروع تأمل عقلانی ناظر به عمل، بر اساس مدل هیومی ویلیامز، یک میل موجود در مجموعه ذهنی انگیزشی فاعل^۱ است.

(ج) ذیل مدل هیومی ویلیامز، مجموعه ذهنی انگیزشی فاعل، همان مجموعه‌ای است که اعضای آن می‌توانند در صورت وجود شرایطی برای فاعل دلیل فراهم کنند. در نگاه ویلیامز، این مجموعه علاوه بر امیال می‌تواند دربرگیرنده امور متعدد دیگری باشد: گرایش‌های ارزیابانه،^۲ واکنش‌های

ما این است که مدل هیومی انگیزش مورد حمایت ویلیامز، از جهات خاصی قدرت تبیینی بالایی ندارد و بسیاری از نمونه‌های انگیزش را نمی‌تواند به درستی تبیین کند. پیش از آنکه به نقد ویلیامز و مدل هیومی او پردازیم، اجازه دهید استدلال ویلیامز به سود مدل هیومی انگیزش را بیشتر توضیح دهیم:

(الف) با توجه به مدل هیومی ویلیامز، فرض کنیم A میل داشته باشد که قهوه بخورد و به همین دلیل به کافی‌شاپ می‌رود. شخصی که در کافی‌شاپ کار می‌کند به اشتباه به جای فنجان قهوه، فنجان دیگری را که حاوی مایع خطرناک و هم‌رنگ قهوه است، روی میز جلوی A می‌گذارد. در این صورت، چون میل A برای نوشیدن مایع فنجان پیش روی خود بر باور کاذبی استوار است یا باور او مبنی بر اینکه با نوشیدن مایع فنجان پیش‌روی خود میل به قهوه خوردن او برآورده می‌شود، کاذب است، A دلیلی برای نوشیدن مایع فنجان پیش روی خود ندارد.

(ب) تأمل عقلانی ناظر به عمل،

1. subjective motivational set.

2. dispositions of evaluation .

ناواقع‌گرا بودن هیوم یا سایر نظریات او مبتنی نیست.

انجامش ظاهر گردد و ممکن نیست دلایل بیرونی به خودی خود عمل کسی را تبیین کنند، دلایل بیرونی نمی‌توانند در زمره دلایل برای عمل قرار گیرند. در نگاه ویلیامز جملات دارای دلیل بیرونی، وقتی به طور منفرد تلقی شوند، یا کاذب هستند یا ناسازگار (Williams: 1379). ویلیامز معتقد است، یک ملاحظه می‌تواند دلیلی برای عمل فاعل محسوب شود، تنها اگر ممکن باشد آن فاعل برانگیخته شود که برای آن دلیل، عمل کند. طبق تلقی متداول از ادعای ویلیامز، اگر فاعل به خاطر آن دلیل عمل کند، آن دلیل، عمل وی را تبیین خواهد کرد. اگر فاعل، دلیل عملی برای انجام کاری داشته باشد، آن‌گاه باید ممکن باشد که برانگیخته شود تا آن کار را انجام دهد، و اگر ممکن باشد که فاعل برانگیخته شود کاری را انجام دهد، او باید دارای میل باشد؛ پس اگر فاعل، دلیل عملی برای انجام کاری داشته باشد، باید دارای میل باشد (Finlay and Schroeder: 2017).

استدلال ویلیامز به سود دلایل عملی درونی، یادآور و حتی مبتنی بر

هیجانی^۱ وفاداری‌های شخصی^۲ و اهداف گوناگون. امیال و اهداف فاعل می‌تواند انواع گوناگونی داشته باشند (Williams: 1379).

ویلیامز برای نشان دادن اینکه دلیل بیرونی نمی‌تواند وجود داشته باشد، چنین استدلال می‌کند: شخصی در یک خانواده ارتشی به دنیا می‌آید. تمام اجداد او نیز در ارتش خدمت می‌کرده‌اند و خدمت در ارتش، افتخار خانوادگی آنان محسوب می‌شود. پدر این شخص از وی می‌خواهد او هم به ارتش ملحق شود. اما او هیچ انگیزه‌ای برای رفتن به ارتش ندارد؛ تمام امیال او در جهت دیگری است و از زیست نظامی متنفر است. پدر این شخص معتقد است فرزندش برای ملحق شدن به ارتش دلیل دارد. بنابراین چه بسا بتوان گفت این جمله که او دارای دلیل بیرونی است، جمله‌ای صادق درباره اوست؛ اما این شخص به معنای درونی دلیل ندارد! چرا که او هیچ میلی ندارد که پیوستن به ارتش بتواند آن را برآورده کند. از آنجا که اگر چیزی بتواند دلیلی برای عمل باشد، باید ممکن باشد که در تبیین آن عمل، در صورت

1. emotional reaction.

2. personal loyalties.

او در حقیقت انتخاب می‌کند که عمل Φ را انجام دهد تا حدی یا صرفاً بر این مبنا که انجام Φ طریقی برای برآورده کردن میل به Ψ است. به این ترتیب، برآورده کردن یا ارضای امیال فاعل، جزء مؤلفه‌های تعیین‌کننده انتخاب و انجام عمل او قرار می‌گیرد. این نظریه مدعی است، تمام اعمال قصدی آدمی با چنین انگیزشی انجام می‌شود. برای مثال، زمانی یک فاعل دلیل انگیزشی برای ورزش کردن دارد که اولاً میل داشته باشد وزن خود را کم کند و ثانیاً باور داشته باشد که اگر ورزش کند وزن خود را کم کرده است. ترکیبی از میل و باور فاعل است که به او دلیل انگیزشی برای ورزش کردن می‌دهد.

اگر قرار باشد نظریه هیومی انگیزش که ویلیامز آن را ارائه می‌کند صادق باشد، استدلال زیر یکی از لوازم این نظریه را نشان می‌دهد:

(۱) هر عملی، از جمله اعمال اخلاقی، انجام می‌شود، تنها اگر از پیش میلی در

یک مدل هیومی انگیزش است.^۱ وفق نظریه هیومی انگیزش، باورها به تنهایی برای برانگیخته شدن افراد به سوی انجام افعال کافی نیستند؛ بلکه اگر کسی دلیلی برای انجام فعلی داشته باشد، او همچنین باید میلی داشته باشد که برانگیخته شود تا آن فعل را انجام دهد (Connie: 2016). شکل منطقی نظریه هیومی انگیزش، که امیال را برای برانگیخته شدن ضروری تلقی می‌کند، می‌توان به این شکل تقریر کرد: «دلیل R در زمان t یک دلیل انگیزشی فاعل A را جهت انجام Φ تقویم می‌کند اگر و تنها اگر Ψ ای وجود داشته باشد، به گونه‌ای که R در t مشتمل باشد بر یک میل به نحو مناسب مرتبط با A به انجام Ψ و بر یک باور که اگر او Φ را انجام دهد، Ψ را انجام داده است.» (Smith 1994: 92) یک برداشت متعارف از این تقریر می‌تواند این باشد: فاعل در تأملات و ملاحظات خود، برآورده شدن میل سابق خود (یعنی میل به Ψ) را مبنای انتخاب کردن عمل Φ قرار دهد. به تعبیر دیگر،

McDowell 1978, 1979, 1981; Nagel 1970; Parfit 1997, 2011; Scanlon (1998; Schafer-Landau 2003;

۱. برای اطلاع یافتن از انواع گوناگون نظریه‌های ضد هیومی انگیزش از باب مثال نگاه کنید به Dancy 2000; Korsgaard 19986;)

نمونه تمایز میان دو نوع انگیزش لئفسه و لغیره به بحث گذاشته می‌شود. این نمونه‌ها از آن جهت مهم هستند که نشان می‌دهند هم افراد در زندگی روزمره و هم فیلسوفان اخلاق، تفاوت و اهمیت تمایز نهادن میان آن دو را تشخیص می‌دهند. پس از آن، تمایز مرتبط دیگری مبتنی بر خودگرایی و دگرگرایی مطرح می‌شود، و در مرحله بعد نشان داده می‌شود که یک شیوه شکل دادن انگیزش در نگاه افراد عادی و همچنین فیلسوفان، آن است که افراد را بر اساس انگیزه‌ای که برای انجام فعلی دارند، مستحق سرزنش یا مستحق تحسین بدانند. مطابق این تلقی عام، افراد را می‌توان بر اساس انگیزه آنان برای انجام کارها سرزنش یا تحسین کرد؛ اگر این سرزنش و تحسین صحیح باشد، آن‌گاه برای آن انگیزه دلیل وجود دارد؛ اگر برای انجام کاری با انگیزه‌ای خاص دلیل وجود داشته باشد، آن‌گاه این نوع از انگیزه خاص در عداد امور هنجاری قرار می‌گیرد؛^۲ به این معنا که تخطی از آن

میان باشد که انجام عمل مزبور، آن میل را ارضا کند.

(۲) اگر تمام اعمال اخلاقی انجام می‌شوند، صرفاً چون امیال مرتبط با آن‌ها برآورده شود، آنگاه آن اعمال صرفاً چون اخلاقاً درست هستند انجام نشده‌اند.

(۳) هیچ عمل اخلاقی وجود ندارد که صرفاً چون اخلاقاً درست است انجام شود.

اما تقریر ویلیامز از نظریه هیومی انگیزش، با مخاطرات جدی روبروست. به نظر می‌رسد می‌توان به خوبی استدلال کرد که اگر مبنای انتخاب و انجام عمل در تمام موارد، ارضای میل باشد،^۱ آن‌گاه اولاً نمی‌توان انگیزش را در زیرمجموعه قابل توجهی از اعمال قصدی به طریقی مناسب تبیین کرد؛ دوم، نمی‌توان داوری‌های اشخاص در زندگی روزمره را در ملامت یا تحسین فاعل‌ها به خاطر انجام برخی از اعمال موجه دانست. در ادامه، ابتدا با ذکر چندین

در این مقاله مد نظر ما نیست؛ نگاه کنید به (Quinn 1993).

۲. نگاه کنید به (Connie 2016).

۱. شایان ذکر است در خصوص عاقلانه بودن دنبال کردن برخی از امیال نیز اشکالاتی جدی به نظریه هیومی درباره دلایل هنجاری وارد شده است که

واقعیت‌های مربوط به انگیزش قرار می‌گیرند. این تمایزها را افراد جامعه به‌عنوان اموری واقعی به رسمیت می‌شناسند و در گفت‌وگوهای خود در زمینه اخلاق و زمینه‌های دیگر از آنها استفاده می‌کنند. از این گذشته، برخی از نظریه‌های اخلاقی نیز بر این تمایزها صحه گذاشته‌اند. تشخیص این تمایزها ناظر به انگیزش در میان مردم عادی و برخی از نظریه‌های اخلاقی به ارزش-داوری و تبادل ادله نیز منجر شده است.

۱. تمایز میان انگیزش لئفسه و انگیزش لغیره

در این قسمت ابتدا با بهره‌گیری از داستانی در ادبیات عرفانی، تلاش می‌کنیم تمایز میان انگیزش لئفسه و لغیره را تبیین کنیم؛ سپس نمونه‌هایی که فیلسوفان اخلاق، میان انگیزش لئفسه و لغیره فرق گذاشته‌اند به بحث گذاشته می‌شود.

داستان مورد نظر، ماجرای یک عاشق است. این شخص عاشق برای معشوق خود نامه‌هایی نگاشته بود. در نامه‌های خود از یک سو به مدح و ثنای معشوق خود پرداخته است و از سوی دیگر به حالت زاری و دوری از معشوق. پس از مدت مدیدی، عاشق امکان وصال معشوق را پیدا می‌کند و نزد او حاضر می‌شود. وقتی عاشق نزد معشوق خود حاضر

ممکن است. در گام بعد، استدلال می‌شود که مدل ویلیامزِ نظریه هیومی انگیزش (که از آن به‌عنوان نظریه هیومی انگیزش یاد می‌کنیم) نمی‌تواند این تمایزها و در نتیجه دلایل افراد برای برانگیخته‌شدن به سود یک شیوه و به زیان شیوه دیگر را به خوبی تبیین کند. این در حالیست که اگر یک نظریه بتواند داده‌ها و ویژگی‌های واقعی را تبیین کند، از جمله امتیازهای ترجیح آن نظریه محسوب می‌شود. به بیان دیگر، در یک نگاه، قوت نظریه‌ها در تبیین‌گری واقعیت‌ها می‌تواند شاهد یا قرینه‌ای باشد به سود نزدیک شدن آن‌ها به صدق. هرچند نظریه‌ها ممکن است نتوانند تمام واقعیت‌های مرتبط در یک حوزه را تبیین کنند، هرچه گستره بیشتری از واقعیت‌ها را در تبیین خود پوشش دهند، موفقیت بیشتری در جلب نظر متخصصان آن حوزه پیدا می‌کنند. در نهایت به اعتراض‌ها پاسخ گفته می‌شود و ماحصل بحث به اختصار ارائه می‌شود.

در ادامه تمایزهایی در انواع انگیزش بیان می‌شود که به نظر می‌رسد آن‌ها نه تنها به لحاظ مفهومی ممکن هستند بلکه همچنین در عداد

این داستان، در حالی که معشوق متوقع است تا عاشق عمل خالصانه‌ای برای وی انجام دهد، او عاشق را متهم می‌کند که حال‌وهوای پرجاذبه عشق است که تو را به عمل واداشته است، تو در پی آن حال‌وهوا هستی و آمدن به کنار من و خواندن نامه برای دستیابی به آن حالت است نه برای من! اگر بخواهیم سخنان معشوق را به زبان نظریه هیومی ترجمه کنیم، چنین می‌شود که ارضای میل به سخن گفتن با معشوق، مد نظر عاشق بوده است و ارضای این میل به خاطر حال‌وهوای پرجاذبه‌اش، مد نظر عاشق قرار گرفته است. اگر معشوق بخواهد بر پایه نظریه هیومی به عاشق پاسخ دهد که: چنین نیست و من واقعاً عاشق تو هستم و حال‌وهوای پرجاذبه عشق اصلاً یا در درجه اول در انجام این اعمال مد نظر من نیست، چگونه باید پاسخ دهد؟

پیش از پاسخ به این پرسش، خوب است تمایز میان انگیزش لئفسه (de re) و انگیزش لغیره (de dicto) ^۲ را توضیح دهیم:

انگیزش لئفسه را می‌توان انگیزشی

می‌شود، نامه‌های خود را بیرون می‌آورد و مشغول خواندن عشق‌نامه می‌شود. در این حین، معشوق از این کار عاشق دلگیر می‌شود و آن را ناپسند می‌شمارد. معشوق به عاشق می‌گوید: «انسان عاشقی این نیست که وقتی در نزد معشوق حاضر شدی به خواندن عشق‌نامه خود مشغول باشی. تو در اصل عاشق حال و احوال خود هستی و عاشق من نیستی و به امید داشتن حال خوش بر گرد من می‌چرخی»^۱

در اینجا این پرسش مطرح می‌شود که نظریه هیومی انگیزش، چگونه عمل عاشق را تبیین می‌کند؟ طبق نظریه هیومی انگیزش، میل عاشق به خواندن نامه از یک میل پیشین به همراه یک باور مرتبط حاصل شده است. فرض کنیم که میل پیشین، میل به سخن گفتن با معشوق باشد و باور مرتبط هم این باشد که با خواندن نامه، میل به سخن گفتن با معشوق برآورده می‌شود. به این ترتیب، انگیزش برای خواندن نامه در اثر میل پیشین و باور مرتبط پدید آمده است. از سوی دیگر، بر پایه جزئیات

۱. این داستان از مثنوی معنوی اقتباس شده است

(مولوی دفتر سوم: ابیات: 1406-1428)

۲. تمایز لئفسه و لغیره در تعبیر «انگیزش لئفسه و انگیزش لغیره» صرفاً به سبب آشنا بودن در سنت فلسفه اسلامی به کار گرفته شده است و گر نه ترجمه اولیه اصطلاح «de re» به جهت شیء است و ترجمه اولیه اصطلاح «de dicto» به جهت حمل است که نخست در خصوص ضرورت یا حالات شناختی نظیر باور

به کار رفته‌اند. شاید بتوان از تعبیر دیگری نظیر ذهنی/عینی، ذاتی/غیرذاتی، و نظایر آن هم استفاده کرد؛ همان‌طور که ما در ادامه از تمایز اعمال خالص و ناخالص در این رابطه استفاده خواهیم کرد. در این میان، برخی از فیلسوفان اخلاق از قیل مایکل اسمیت و برنارد ویلیامز برای مقاصد دیگر از تمایز مرتبط de re / de dicto استفاده کرده‌اند. مایکل اسمیت قائل به

است (یا ویژگی‌های موجود در حالت ذهنی میل) مد نظر فاعل است. به عنوان نمونه، اگر مجنون انگیزش لئفسه داشته باشد، احتمالاً بیان او چنین خواهد بود: «لیلا به خودی خود، موجودیتی دارد که من حاضرم برای او هر کاری انجام

صورت *de dicto* خوانده شود. در این صورت، انگیزش‌های فاعل اشتقاقی یا ثانوی و فرعی (*derivative*) خواهد بود چون از داوری کنونی او به همراه یک دلستگی غیراشتقاقی به انجام کار درست اخذ شده‌اند. اسمیت ادعا می‌کند که در اخلاق متعارف برانگیخته شدن بدن شکل (اشتقاقی) برای مراقبت کردن از فرزندان و دوستان، درست دانستن دست‌یابی مردم به عدالت و برابری نه یک فضیلت بلکه یک رذیلت اخلاقی است چون آدمیان به‌طور غیراشتقاقی، مستقیم و بی‌واسطه به این امور اهمیت می‌دهند (Smith 1994: 71-76). ویلیامز در مقاله «Persons, Character, and Morality» در اعتراض به بی‌طرفی (*impartiality*) مد نظر برخی از فیلسوفان اخلاق مثالی را ارائه می‌کند: فرض کنیم شخصی با انتخاب میان حفظ جان همسر خود یا حفظ جان یک غریبه مواجه می‌شود و جان همسر خود را نجات می‌دهد. حامیان دیدگاه بی‌طرفی قائلند که نحوه برانگیخته شدن یک انسان اخلاقاً خوب چنین است: «این همسر من است و در شرایطی از این دست، حفظ جان همسر مجاز است. «ویلیامز معتقد است که این نحوه برانگیخته شدن اشتباه است چون اگر از منظر همسر او نگاه کنیم، او انتظار دارد که تفکر برانگیخته همسر او این باشد: شخصی که من نجات می‌دهم، همسر من است. همسر او انتظار دارد چیزی به این اضافه نشود و افزودن فقط یک فکر دیگر هم آن را نادرست خواهد کرد. به این ترتیب اگر قرار باشد فکر دیگری افزوده شود، مشخص می‌شود که همسر او عشق و دلستگی بی‌واسطه مطلوب را نداشته است (Williams: 1976).

تعریف کرد که خود شیء یا شخص یا قانون اخلاقی معین که ویژگی‌های خاصی دارد، بالذات مد نظر فاعل است و آن‌ها در او انگیزش (یا میل) را ایجاد می‌کنند؛ اما انگیزش لغیره چنین نیست و ارضای میلی که حاوی محتوای گزاره‌ای

درونی‌گرایی انگیزشی است. نظریه‌ای که مدعی است اگر فاعل اخلاقی صادقانه، حکم کند که عمل الف اخلاقاً درست است، دست کم تا حدی برانگیخته می‌شود که آن را انجام دهد اگر او عاقل باشد. اسمیت بحث می‌کند اگر انگیزش اخلاقی فرد دارای اراده قوی در پی تغییر در داوری اخلاقی او تغییر کند، این تغییر نشان‌دهنده رابطه قابل اعتمادی میان انگیزش و داوری در فرد دارای اراده قوی است. فرض کنیم شخصی دارای اراده قوی در داوری خود فکر می‌کند که برای انتخاب رئیس بیمارستان، فرد الف بهترین گزینه است و باید به او رأی دهد؛ اما وقتی با دوستش در این خصوص صحبت می‌کند، دوستش او را قانع می‌کند که فرد ب بهترین گزینه است و باید به او رأی داد. در این صورت، وقتی داوری این شخص در مورد بهترین شخص و رأی دادن به او تغییر کرد، انگیزش او نیز به‌طور قابل اعتمادی تغییر می‌کند. لذا اسمیت متذکر می‌شود، طرفدار نظریه درونی‌گرایی انگیزشی می‌تواند ادعا کند که آنچه فاعل را برمی‌انگیزاند تا عملی را انجام دهد، همان چیزی است که او انجام آن را در داوری خود درست می‌داند؛ وقتی این انگیزش *de re* خوانده شود اما طرفدار نظریه برونی‌گرایی انگیزشی مجبور خواهد بود که قابل اعتماد بودن رابطه میان داوری و انگیزش اخلاقی را بر حسب استعداد انگیزشی یا محتوای انگیزش اخلاقی فاعل توضیح دهد. اسمیت استدلال می‌کند، محتوای انگیزش اخلاقی طبق رأی برونی‌گرایان انگیزشی برای تبیین رابطه قابل اعتماد میان داوری و انگیزش اخلاقی چنین خواهد بود: انگیزش برای انجام کار درست وقتی انگیزش به

دهم.» اما اگر مجنون انگیزش لغیره داشته باشد، بیان او احتمالاً اینگونه می‌شود: «من حاضرم برای عشق خودم دست به هر کاری بزنم.» در صورت نخست، لیلاً، مجنون را برانگیخته است تا دست به کاری بزند؛ اما در صورت دوم، مجنون بر حسب حالت ذهنی خود برانگیخته شده است تا هر کاری برای کسی که دوستش دارد انجام دهد.

نظریه هیومی نمی‌تواند انگیزش‌ها از نوع لئفسه را به خوبی تبیین کند. طرفداران نظریه هیومی برای تبیین تمایز میان انواع انگیزش‌ها لازم دارند تا قیدی را به محتوای میل اضافه کنند. به‌عنوان نمونه در مثال مولانا، فاعل برای اینکه نشان دهد انگیزش او برای عمل کردن، خود معشوق است نه حال و هوای موجود در حالت ذهنی، باید به محتوای میل خود برای سخن گفتن با معشوق، قیدی با مضمون «صرفاً به خاطر معشوق»، فقط برای خشنودی معشوق»، یا نظایر آن را اضافه کند. اما به هر میزان، قیود به میل اضافه کنند تا زمانی که شخص خاصی در خارج ذکر نشود، سبب نمی‌شود که انگیزش برآمده از میل به انگیزش لئفسه مبدل شود. اگر قرار باشد شخص خاصی

در انگیزش ذکر شود، آن‌گاه مسأله را می‌توان چنین تقریر کرد:

طبق نظریه هیومی انگیزش برای انجام هر عملی، میل فرد برای انجام آن در نظر گرفته می‌شود. طبیعی به نظر می‌رسد که این نوع انگیزش به‌طور لغیره خوانده شود. اگر در مثال مولانا، عاشق بخواهد معشوق خاص خود را هم در انگیزش لحاظ کند، لازم است امر دیگری اضافه کند. مثلاً می‌تواند اضافه کند که «من میل دارم آن عمل را به‌خاطر این شخص خاص انجام دهم». در این صورت، فاعل می‌تواند نتیجه بگیرد که «من انگیزه دارم این کار را برای این شخص خاص انجام دهم». اما چنین رویه‌ای برای برانگیخته شدن، اشتقاقی و ثانوی است. این نوع رویه اشتقاقی سبب می‌شود که انگیزش فاعل، بی‌واسطه نباشد. اگر چنین باشد، آن‌گاه اعتراض معشوق در کلام مولانا به‌جا و به‌حق خواهد بود.

به‌عنوان نمونه‌ای دیگر می‌توان موقعیتی را تصور کرد که باور و میل و عمل در دو فاعل یکسان باشد اما یکی به‌خاطر برآورده شدن میل، آن عمل را انجام می‌دهد اما دیگری به‌خاطر چیزی

غیر از ارضای میل خود. فرض کنید طبیب الف میل دارد بیمار خود را معالجه کند و باور دارد که بهترین راه معالجه این بیمار، جراحی A است. بنابراین طبیب الف، میل پیدا می‌کند جراحی A را انجام دهد. طبیب ب نیز میل دارد بیمار خود را معالجه کند و باور دارد بهترین راه معالجه این بیمار، جراحی A است. بنابراین طبیب ب هم میل پیدا می‌کند جراحی A را انجام دهد. همچنین تصور کنید هر دو طبیب، جراحی A را با موفقیت کامل پشت سر می‌گذارند. اما تفاوت میان دو طبیب این است که طبیب الف، جراحی A را انجام می‌دهد تا با درمان فرد بیمار راهی برای انتقام و کشتن فرد دیگری باز کند (فرض کنید که یک سری از انسان‌های شرور به او این وعده را داده باشند که اگر او این بیمار را درمان کند، آنان فردی را که طبیب قصد انتقام از او را دارد خواهند کشت). با اینکه طبیب الف میل به معالجه دارد، از این طریق خواهان آسیب رساندن به فرد دیگری است. اما طبیب ب جراحی A را انجام می‌دهد تا اولاً و بالذات، خود بیمار سلامتی‌اش را به دست آورد و ثانیاً و بالتبع میل او به

معالجه بیمار هم ارضا شده باشد.

اگر شهود عرفی عموم آدمیان، ارزش‌های اخلاقی متفاوتی را به اعمال این دو طبیب نسبت دهند، که با ظن قوی می‌توان گفت چنین است، آن‌گاه می‌توان ادعا کرد این مثال نشان می‌دهد نظریه هیومی انگیزش به تقریری که در بالا ذکر آن رفت، نمی‌تواند این تفاوت مهم را ثبت و ضبط کند.

انگیزش لافسه را می‌توان تعبیر دیگری برای انگیزش در انجام «اعمال خالصانه» دانست. تمایز میان انگیزش لافسه و لغیره ذیل بحث از اعمال خالصانه را می‌توان میان فیلسوفان اخلاق نیز پیدا کرد. در فلسفه اخلاق نیز فیلسوفانی نظیر افلاطون، ارسطو و کانت در باب قصد و انگیزه فاعل اخلاقی در انجام اعمال خالصانه سخن گفته‌اند. افلاطون در کتاب هفتم جمهوری به بررسی تعارض میان خیر فیلسوف-حاکم و آنچه عدالت اقتضا دارد می‌پردازد. افلاطون معتقد است خیر و خوشبختی فاعل، مبنای کاملاً عقلانی و خوبی است که فاعل اعمال خود را بر آن مبتنی کند. اما در موقعیت‌های خاص نامعمولی گاهی میان خوشبختی حداکثری یک

حالی که می‌توانستند زندگی بهتری داشته باشند» (Plato *Republic*: 519d). آنان چستی مثال خیر را درک می‌کنند و آن را الگوی خود تلقی می‌کنند. اما وقتی آنان حکومت کردن را بر فلسفه‌ورزی ترجیح می‌دهند، اولاً به کلی تمام خیر خود را نادیده نمی‌گیرند و ثانیاً همچنان نسبت به دیگرانی که کاملاً ناعادل هستند و در قیاس با نحوه‌های دیگر زیستن خود به غیر از زندگی مبتنی بر فلسفه‌ورزی خوشبخت-ترند. طبق رأی افلاطون، اگر کسی چستی خیر را درک کرد، هدف دست‌یابی به خیر به‌طور مطلق یا خیر جامع‌تر (یعنی خیر شهر) را به لحاظ عقلانی حاکم و برتر از هدف دست‌یابی به خوش‌زیستی خود می‌داند (White, 2002: 200-211). ارسطو نیز بر همین سیاق استدلال می‌کند:

فرد و عدالت، ممکن است تعارض پدید آید. خیر فیلسوف-حاکم و آنچه عدالت اقتضا دارد از این موارد است. خیر و خوشبختی حداکثری فیلسوف-حاکم این است که فلسفه‌ورزی کند اما عدالت اقتضا دارد که او در پرتو تعلیم و تربیت خاص خود حکومت کند.^۱ نیکولاس وایت استدلال می‌کند: حکومت کردن برای فیلسوف-حاکم حداکثر خیر و بالاترین خوش‌زیستی را برای او به همراه نمی‌آورد. حکومت کردن بهترین کار برای او نیست و همچنین اگر فیلسوف-حاکم تنها خیر خود را ملاحظه کند، این کار را ترجیح نمی‌دهد. با این همه، فیلسوف-حاکم برای انتخاب حکومت کردن دارای دلیل است. دلیل او این است که عدالت و اراده کردن مردم اقتضا می‌کند که او حکومت کند. در این صورت، فیلسوف-حاکمان «زندگی بدتری را سپری می‌کنند در

فایده‌گرایان بر سر کفایت اصول فایده‌گرایان در باب تمام اقتضائات اخلاق) به خصوص انصاف و عدالت (یا منشأ هنجارمندی باشد، آن‌گاه بحث انگیزش برای انجام اعمال مطابق آن اقتضائات هم به تبع آن‌ها یا به تبع منشأ هنجارمندی پیش خواهد آمد چون در یک نگاه اصول هنجاری باید بتواند دلایل انگیزشی هم فراهم کند.

۱. چنین استدلالی را فارغ از بحث‌های مربوط به انگیزش در روان‌شناسی اخلاق می‌توان ذیل نزاع میان تئوری‌های اخلاقی نیز مطرح کرد. برای مثال، استدلال رالز علیه فایده‌گرایان بر این مبتنی بود که آنان به درستی نمی‌توانند عدالت به مثابه انصاف را تبیین کنند (Rawls, 1971: 53; Hooker, 2014). آن‌چه در این مقاله برای ما مهم است، بحث‌های انگیزش در روان‌شناسی اخلاق است. با وجود این، اگر بپذیریم که اختلاف نظر رالز و

دیگر. / بیروین معتقد است هدف مشترک فضایل مختلف در نگاه ارسطو امر شریف است.^۱ شخص فضیلت‌مند عمل فضیلت‌مندانه را به خاطر امر شریف انتخاب می‌کند. وقتی شخص فاعل، اعمال و اهداف خود را دارای ارزشی مستقل از تمایلات خود نسبت به آنها در نظر می‌گیرد، آنها را شریف قلمداد می‌کند. دل‌مشغولی عقلانی برای امر شریف، و رای دل‌مشغولی‌های مربوط به منفعت شخصی است.^۲ Irwin, 2007: (206).

کانت در بنیاد مابعدالطبیعه اخلاق میان اعمال مطابق با وظیفه که از روی میلی مستقیم به آن عمل با قصد خودپرستانه انجام شده‌اند و اعمال مطابق با وظیفه که از سر وظیفه‌شناسی انجام شده‌اند، تمایز می‌گذارد. او این تمایز را از طریق مثال زیر روشن می‌کند:

یقیناً مطابق با وظیفه است که مغازه‌دار به خریدار بی‌تجربه گران نفروشد، و جایی که داد و ستد زیاد

هدف شریف به خاطر شرافتش متعلق میل قرار گرفته است یا به خاطر امور دیگر، و از سوی دیگر هدف شریف شرافتش را از میل قابل دریافت نمی‌کند؛ لذا در این برداشت هدف چون شریف بوده است متعلق میل قرار گرفته است و متعاقباً دنبال شده است نه اینکه هدف چون متعلق میل قرار گرفته است برای فاعل شرافت یافته است.

کسی که با غایت درست، به شیوه درست و در زمان درست با امور درست مواجه می‌شود و از آنها می‌ترسد و تحت شرایط متناظر، احساس جسارت می‌کند، شجاع است. چون انسان شجاع مطابق اقتضائات شرایط و به هر شیوه‌ای که عقل حکم می‌کند احساس و عمل می‌کند. اینک غایت هر فعالیتی مطابقت داشتن با وضع متناظر است. لذا این امر درباره انسان شجاع و همچنین دیگران صادق است. اما شجاعت شریف است. لذا این غایت نیز شریف است؛ چون هر چیزی با غایتش تعریف می‌شود. پس به خاطر غایت شریف است که انسان شجاع طبق دستور شجاعت پایداری و عمل می‌کند (Aristotle 1984: 3785).

ارسطو انگیزه عمل کردن به خاطر امر شریف را از سایر انگیزه‌ها متمایز می‌کند. این انگیزه‌ها عبارتند از: عمل کردن به خاطر تأیید دیگران، از ترس ننگ یا مجازات، به سبب غلبان احساسات یا خشم، به دلیل امید و اعتماد به نفس، یا به خاطر عدم آگاهی از شرایط واقعی. بر این اساس، شخصی که شجاع است به خاطر امر شریف پایداری یا عمل می‌کند نه به خاطر انگیزه‌های

۱. واژه *kalon* در زبان انگلیسی به «fine» و «noble» ترجمه شده است. در زبان فارسی به ترتیب به «ناب» و «شریف» ترجمه می‌شود.

۲. اگر کسی اعتراض کند که حتی عمل بر اساس هدف شریف می‌تواند میل فاعل باشد، پاسخ این است که حتی اگر چنین باشد این پرسش مطرح خواهد شد که از یک سو آن

از نظر کانت ارزش اخلاقی ندارد. اما اگر فروشنده از سر وظیفه و فقط از سر وظیفه چنین کند عمل او اخلاقی خواهد بود و ارزش اخلاقی دارد.^۱

کرسگارد باور دارد در نگاه کانت، اعمالی که با اراده نیک انجام می‌شوند، به سبب شیوه انتخاب شدنشان خوب هستند. شناختن شیوه انتخاب شدن اعمال خوب، همان شناختن چیزی است که اعمال را خوب می‌کند. چیزی که اعمال را خوب می‌کند، قاعده‌ای است که شایستگی قانون کلی بودن را دارد و اصل اراده نیک، اصل انتخاب اعمالی است که قواعد آن‌ها شایستگی قوانین کلی بودن را دارند.^۲ برای کشف اصل متمایز اعمال خوب، کانت پیشنهاد می‌کند که اعمال انجام شده از سر وظیفه را با اعمال انجام شده به سبب سایر انگیزه‌ها مقایسه کنیم. اعمال مخالف وظیفه و اعمال مطابق وظیفه که به خاطر خودشان انتخاب نشده‌اند همانند مثال مغازه‌دار فوق، در اصل نمی‌توانند از سر

است، یک کاسب مصلحت‌اندیش به‌واقع گران‌فروشی نمی‌کند، بلکه برای هر کسی قیمت عام معینی را نگه می‌دارد، تا اینکه یک کودک، درست همانند هر شخص دیگر از او خرید کند. از این‌رو مغازه‌دار به شخص به نحو درست کارانه‌ای خدمت کرده است؛ ولی این‌ها کافی نیست که باور کنیم کاسب، این راه را از سر وظیفه و اصول درست‌کاری در پیش گرفته است؛ سود و نفع او این را ایجاب می‌کند؛ نمی‌توان در اینجا تصور کرد که مغازه‌دار، علاوه بر این، یک تمایل بی‌واسطه به مشتریان خود داشته است به‌گونه‌ای که از سر محبت، به اصطلاح، به لحاظ قیمت هیچ کس را بر دیگری ترجیح نداده است. از این‌رو این عمل نه از سر وظیفه و نه از سر تمایل بی‌واسطه، بلکه صرفاً به‌خاطر مقصودی منفعت‌طلبانه انجام شده است (Kant, 2011: 23).

استدلال کانت این است که اغلب انسان‌ها هم میل بی‌واسطه به حفظ جان خود دارند و هم وظیفه حفظ آن را؛ کار آنان در حفظ جان خود مطابق وظیفه است اما ارزش اخلاقی آن به این بستگی دارد که آن کار را از سر وظیفه انجام دهند نه از روی میل یا ترس. عمل فروشنده‌ای که از سر جلب مشتری بیشتر، کالای باکیفیت به فروش برساند،

۱. نزاع را به خوبی روشن کرده است و رای خود را با تفکیک انگیزش اولیه و ثانویه و با توسل به اخلاق راس ارائه کرده است (Stratton-Lake 2000: Ch. 1).

۲. همچنین نگاه کنید به: (Parfit 2011: Ch. 13).

۱. اینکه تعبیر ارزش اخلاقی نزد کانت دقیقاً به چه معناست میان فیلسوفان محل اختلاف است. اختلاف در اینجا است که آیا کانت گفته است که تنها اعمالی ارزشمند هستند که از سر وظیفه انجام شوند یا اعمالی که از سر انگیزش‌های مختلط (mixed motives) انجام شود می‌تواند خوب باشد؟ استراتن-لیک این

کرسگارد از کانت، برای اینکه عملی ارزش اخلاقی داشته باشد، عمل باید مطابق با وظیفه باشد، به خاطر خودش و از سر وظیفه انجام شود (Korsgaard, 1996).

استدلال ناظر به اعمال خالصانه اخلاقی، در صدد است که نشان دهد دست کم زیرمجموعه‌ای از اعمال اخلاقی وجود دارند که صرفاً به خاطر درستی خودشان انجام می‌شوند؛ ولی نظریه هیومی انگیزش، مستلزم آن است که هیچ زیرمجموعه‌ای از اعمال اخلاقی صرفاً به خاطر درستی‌شان انجام نمی‌شود. استدلال ناظر به اعمال خالصانه اخلاقی، ممکن می‌داند که برخی از اعمال اخلاقی خالصانه انجام شوند در صورتی که نظریه هیومی، امکان این امر را نفی می‌کند.^۱ با این همه، استدلال فوق بدین معنا نیست که ارزش اخلاقی یک عمل همیشه باید بر انگیزه خاص توصیف شده در بالا مبتنی باشد؛ اگر عملی فاقد چنین انگیزشی باشد، عاری از ارزش اخلاقی

وظیفه‌شناسی انجام شوند. در نگاه کانت، روشن است که اعمال اخلاقاً خوب، باید به خاطر خودشان انتخاب شوند؛ اما علاوه بر این، لازم است از سر وظیفه و نه از روی تمایل مستقیم یا بی‌واسطه انجام شوند. لذا شخص دارای طبع همدلانه که به خاطر تمایل بی‌واسطه خود عمل می‌کند و شخصی که از سر وظیفه عمل می‌کند هر دو هدفی واحد، یعنی هدف کمک به دیگران را دارند. اما آنچه به عمل، ارزش اخلاقی می‌دهد، هدف فاعل نیست بلکه قاعده یا اصل اراده یا خواست اوست که عمل طبق آن انجام می‌شود. به عبارت دیگر، مشکل شخص دارای طبع همدلانه این است که او انتخاب می‌کند به دیگران کمک می‌کند، تنها چون می‌خواهد که به دیگران کمک کند؛ در مقابل شخصی که از سر وظیفه‌شناسی عمل می‌کند کمک کردن به دیگران را انتخاب می‌کند چون این عمل چیزی است که اخلاق از او مطالبه می‌کند. بنابر تفسیر

ساکت است و استدلال آن صرفاً در حیطه روان‌شناسی اخلاق است. در ثانی، نظریه اخلاق هنجاری هیوم چندان روشن نیست. برخی او را پیامد‌گرا معرفی کرده‌اند و برخی دیگر فضیلت‌گرا. برای درک این معار جوع کنید به: (Shaver, 1995)

۱. اگر کسی اشکال کند که این استدلال ناظر به تئوری‌های اخلاقی فایده‌گرایانه و وظیفه‌گرایانه است و از آن حیث که صدق تئوری وظیفه‌گرایی را فرض گرفته است، استدلال معتبری نیست، در پاسخ می‌توان گفت مقاله حاضر با تمکیک اخلاق هنجاری و فرائد اخلاق نسبت به صدق تئوری‌های اخلاق،

خالصانه به معنای دقیق کلمه قابل انجام نباشد. چون بر اساس این برداشت نه تنها ریشه انگیزش فقط در میل است بلکه همچنین میل، منشأ انتخاب اعمال فاعل نیز هست. بدین ترتیب، فاعل فقط برای برآورده کردن امیال خود عمل می‌کند؛ امیالی که مورد سنجش عقلانی قرار نمی‌گیرند. اگر قصد فاعل در عمل کردن، فقط برآورده کردن امیال خود باشد، آن‌گاه منشأ انتخاب اعمال و انگیزش او برای عمل کردن، منحصر در امیال او خواهد بود. این تقریر از نظریه هیومی شرط ضروری و همچنین منشأ انگیزش برای هر عمل قصدی را منحصر در میل می‌داند؛ با این حال، به نظر می‌رسد ویژگی اعمال خالصانه این است که نامشروط به امیال فاعل باشند. اگر چنین باشد، آن‌گاه این زیرمجموعه از اعمال اخلاقی و غیراخلاقی (نامرتب به اخلاق نه ضد اخلاق) می‌تواند مثال نقض‌های فراوانی ایجاد کند که این تقریر از نظریه هیومی قادر به پاسخ‌گویی به آن‌ها و پوشش دادن آن‌ها نیست.

ممکن است در این‌جا اعتراض شود که حتی رقبا و مخالفان هیوم هم نمی‌توانند نقش انگیزشی میل را در مقام عمل نادیده

است. قصد ما در این‌جا آن است که نشان دهیم انتخاب صحیح، امکان انجام اعمال خالصانه را به وجود می‌آورد و فاعل‌ها اگر در تأملات خود به آن دست پیدا کنند، می‌توانند کمابیش اعمال خالصانه‌ای انجام دهند.

با توجه به نمونه‌هایی که در بالا گفته شد، می‌توان استدلال ناظر به اعمال خالصانه اخلاقی را این‌گونه به شکل منطقی بازنویسی کرد:

- (۱) اگر شماری از اعمال اخلاقی وجود داشته باشند که بتوانند خالصانه انجام شوند، آن‌گاه انجام این اعمال، مستلزم آن است که آن‌ها صرفاً چون اعمال اخلاقاً درست یا ارزشمند هستند انجام شوند.
- (۲) شماری از اعمال اخلاقی وجود دارند که خالصانه انجام می‌شوند.
- (۳) پس شماری از اعمال اخلاقی هستند که صرفاً چون آن اعمال اخلاقاً درست یا ارزشمند هستند انجام می‌شوند.

نظریه هیومی انگیزش، مستلزم آن است که اعمال اخلاقی یا غیراخلاقی

نشان دهد چگونه فاعل عمل را فقط برای ارضای میل خود انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد ولی در عین حال آن عمل را خالصانه برای امر دیگری (در مثال مولانا معشوق یا در نگاه ارسطو برای امر شریف) نیز انجام می‌دهد. ثانیاً در نگاه کانت حتی اگر میل به ارزش‌های اخلاقی دارای حُسن باشد، این حسن از خود میل نشأت نگرفته است و خود میل نیست که منشأ انتخاب عمل است. ثالثاً اعمال می‌توانند به انحاء گوناگونی برانگیخته شوند و میل بدون سنجش عقلانی نیز قطعاً می‌تواند در عداد این انحاء گوناگون قرار گیرد. اما همچنان این سؤال باپرجاست که آیا تقریر ویلیامز از نظریه هیومی انگیزش می‌تواند برخی از اعمال آدمیان با عنوان اعمال خالصانه را تبیین کند یا نه؟

۲. تمایز میان انگیزش‌های خودگرایانه و

دگرگرایانه

اخلاق مبتنی بر عرف عام میان دو نوع انگیزش دیگر نیز تمایز برقرار می‌کند. معمولاً اگر فاعل با ملاحظات ناظر به لذت، منفعت شخصی، مصلحت و اهداف شخصی خود برانگیخته شود که عملی را انتخاب کند، آن‌گاه می‌توان

بگیرند. برای مثال حتی کانت به امیال اهمیت ویژه‌ای می‌دهد و تأکید می‌کند که مشاهده قوانین اخلاقی که در مقابل اعمال خودگرایانه ما قرار می‌گیرند، نوعی حس احترام و تمایل به ارزش‌ها را در ما زنده می‌کنند. لذا در نگاه او امیال خودگرایانه مذموم هستند نه میل به ارزش‌های اخلاقی. هرچند این اعتراض بیشتر به اختلاف نظر هیوم و کانت مرتبط است، بیان نکاتی در این خصوص خالی از لطف نیست. در پاسخ به این اعتراض می‌توان گفت که نقش انگیزشی امیال را نمی‌توان نادیده گرفت. حتی کسانی مثل کانت باور دارند که میل نقش انگیزشی دارد (مثال مغازه‌دار)؛ ولی آن‌چه کانت را متمایز می‌کند این است که در نظر وی، انگیزش برآمده از امیال نمی‌تواند انگیزش اخلاقی مناسب قلمداد شوند. به این ترتیب بحث بر سر این است که آیا فقط امیال انگیزش ایجاد می‌کنند یا اموری غیر از امیال نظیر باورهای هنجاری، قصد به مثابه یک نگرش ذهنی مستقل، یا عقل نیز امکان و ظرفیت ایجاد انگیزش را دارند. اگر امیال تنها منشأ ایجاد انگیزش و انتخاب عمل باشند، رهایی مدل ویلیامز از اشکال اعمال خالصانه نیازمند تبیین قوی است که

اعمال دگرگرایانه نیز اگر قرار باشد که برانگیخته شوند باید در دامنهٔ میل فاعل قرار بگیرند و میل فاعل سبب انتخاب آن اعمال شود.

(ممکن است کسی این اشکال را مطرح کند که اگر قرار گرفتن اعمال دگرگرایانه در دامنهٔ امیال فاعل موجب خودگرایانه شدن اعمال می‌شود، این امر مختص به نظریهٔ هیومی انگیزش نیست بلکه شامل دگرگرایان هم می‌شود چون آنان نیز می‌توانند رغبت و میل فاعل به افعال دگرگرایانه را بپذیرند. در پاسخ باید گفت، صرف قرار گرفتن اعمال دگرگرایانه در دامنهٔ امیال فاعل، سبب نمی‌شود که آن‌ها خودگرایانه شوند؛ ولی اگر فاعل، آن اعمال را انتخاب کند، صرفاً چون آن اعمال متعلق میل او هستند، آن‌گاه

انگیزش فاعل را در عداد انگیزش‌های خودگرایانه طبقه‌بندی کرد. در مقابل، اگر فاعل با ملاحظات ناظر به منافع، خوشبختی، مصلحت و اهداف دیگران برانگیخته شود، آن‌گاه می‌توان انگیزش فاعل را در عداد انگیزش‌های دگرگرایانه دسته‌بندی کرد^۱ (Brink, 1992). طبق نظریهٔ هیومی انگیزش که ارضای میل، تنها مبنای ایجاد انگیزش است، وقتی فاعل با میل به لذت، منفعت شخصی، مصلحت و هدف خود برانگیخته شود، اعمال متناظر با آن را به نحو خودگرایانه انجام می‌دهد. اگر فاعل میل به منافع، خوشبختی، مصلحت و اهداف دیگران را در نظر داشته باشد، آن‌گاه برانگیخته می‌شود که اعمال دگرگرایانه انجام دهد. بنابراین حتی

هنجاری هیوم را با تئوری فضیلت‌گرایی ارسطو قیاس کرده‌اند. شاید تصور شود این نگاه با خودگرایی و توجه صرف به انگیزه‌های خودگرایانه چندان سازگار نیست. اما آنچه این مقاله در وهلهٔ نخست به آن می‌پردازد، هیوم تاریخی و تئوری هنجاری او در اخلاق نیست بلکه نگاه فرااخلاقی (روان‌شناسی اخلاق) هیومی‌ها مثل ویلامز در مورد انگیزش است.

۱. هیوم دست‌کم در دو جا وقتی دربارهٔ احکام اخلاقی و زیبایی‌شناسانه صحبت می‌کند، اعلام می‌کند که چنین احکامی نیازمند نوعی "نگاه کلی و ثابت" هستند (Hume (1978, 581-82); Hume (1874, 276). او همچنین مسألهٔ همدلی و ناظر آرمانی بی‌طرف را طرح می‌کند که بنابر یک تفسیر می‌تواند ضامن عینیت احکام اخلاقی باشد. گویی لازم است یک داور با فضیلت وجود داشته باشد تا دربارهٔ مسائل اخلاقی حکم صادر کند و از درستی و نادرستی افعال پرده بردارد. برخی حتی اخلاق

را به چالش کشید که چرا در اصل امیال ضرورتاً ایجاد انگیزش می‌کنند. به این ترتیب طرفدار نظریه هیومی انگیزش در یک دوراهی قرار می‌گیرد: یا باید بپذیرد که در امیال فاعل، عنصری خودگرایانه وجود دارد و در نتیجه، انگیزش کاملاً دگرگرایانه در این نظریه قابل ترسیم نیست، یا باید بپذیرد که امیال ضرورتاً ایجاد انگیزش نمی‌کنند و در نتیجه یکی از پیش‌فرض‌های اصلی نظریه خویش را نقض کرده است. اگر راه دوم را برگزینند، به ناسازگاری می‌انجامد. اگر راه نخست را برگزینند، با توجه به مطالب گفته شده، اولاً دیدگاهی ضدشهودی انتخاب کرده است؛ چرا که شاید بتوان به‌طور شهودی، شماری از افعال را معین کرد که در آن امیال خودگرایانه راه ندارد؛ (البته نکته فوق با این مطلب سازگار است که بیشتر آدمیان، شاید غالب افعال خود را با درصدی از خودگرایی یا نفع شخصی انجام می‌دهند. اما این مطلب نباید مانع شود که انگیزش برخی افعال شماری از فاعلان، به‌طور کامل اخلاقی (نظیر انگیزش برخی از اعمال اسوه‌های اخلاقی) را نیز فاقد هر عنصر خودگرایانه بدانیم.

به نظر می‌رسد که او در انجام این اعمال نمی‌تواند دارای انگیزش منحصراً دگرگرایانه باشد. از سوی دیگر، چون دگرگرایان می‌توانند بپذیرند که چیزی غیر از میل «نظیر باورهای هنجاری، قصد، یا عقل» سبب انگیزش و انتخاب عمل می‌شود، این اشکال متوجه آنان نمی‌شود. اگر چنین تفسیری از نظریه هیومی انگیزش، درست باشد، آن‌گاه برای اینکه انگیزشی دگرگرایانه بتواند ایجاد شود، لازم است طرفداران نظریه هیومی انگیزش، تبیین کنند که در امیال فاعل هیچ عنصر خودگرایانه‌ای موجود نیست. چون در غیر این صورت مخالفین خواهند گفت که هر چند منافع، خوشبختی، مصلحت و اهداف دیگران متعلق میل فاعل قرار گرفته است، فاعل همچنان دست کم تا حدی به‌خاطر اینکه میل خویش را برآورده کند این عمل معین را انتخاب کرده است. اثبات این مدعا که هیچ عنصر خودگرایانه‌ای در امیال فاعل وجود ندارد دشوار خواهد بود. البته اگر کسی اثبات کند که ضرورت ندارد عنصر خودگرایانه‌ای در امیال فاعل وجود داشته باشد، آن‌گاه شاید بتوان این پیش‌فرض اصلی هیومی‌ها

چون این امر یک شهود متعارف انسان‌های اخلاقی به حساب می‌آید که انگیزش در برخی از موارد می‌تواند کاملاً دگرگرایانه باشد. ثانیاً لازم است یا از طریق ارائه توضیحات قانع‌کننده، منکر صدق شمار زیادی از گفتگوهای متعارف اخلاقی شود یا نظریه انگیزش خود را نظریه عام و جامع تلقی نکند بلکه آن‌را تنها تحت نظریه‌های مربوط به انگیزش‌های خودگرایانه طبقه‌بندی کند.

در این بخش مناسب است که دو اعتراض در خصوص نکات فوق و پاسخ به آن‌ها بیان شود: نخست، چه بسا اعتراض شود که می‌توان فرض کرد امیال کاملاً دگرگرایانه مثل دلسوزی، مهربانی یا همدلی، فرد را برای عمل اخلاقی برانگیخته است. پاسخ آن است که اولاً این فرض در برخی موارد سازگار نیست؛ ثانیاً نکته اصلی آن است که در این امیال، کدام مؤلفه منشأ انگیزش و انتخاب شده است؟ فرض کنیم کسی میل دارد که مشهور شود و باور دارد که اعمال همدلانه برای او شهرت به ارمغان می‌آورند. لذا میل به اعمال همدلانه پیدا می‌کند. در این مورد، هرچند این شخص به یک معنا میل دگرگرایانه، یعنی میل به همدلی دارد، ولی

این میل او کاملاً دگرگرایانه نیست. دوم، اگر یک هیومی اشکال کند که امیال محضاً دگرگرایانه وجود ندارند، در پاسخ می‌توان گفت چون تمایز میان افعال خودگرایانه و دگرگرایانه یک تمایز متداول شهودی به نظر می‌رسد و نمونه‌های بسیاری از آن را می‌توان در میان قضاوت‌های عامه یافت، اگر یک تئوری نتواند آن را توضیح دهد، قدرت تبیینی خوبی ندارد. به نظر می‌رسد یک نظریه اخلاقی خوب، باید بتواند داده‌ها و ویژگی‌های واقعی را تبیین کند؛ اگر در این مورد، نظریه هیومی واقعا نتواند چنین کند دست کم باید توضیحی ارائه کند که چنین تمایزی را که مردم آن را به عنوان امر واقع (فکت) محسوب می‌کنند، در حقیقت، امر واقع (فکت) نیست.

۳. داوری افراد در خصوص انگیزش درست و انگیزش نادرست

ما در گفتمان ارزش‌گذارانه خود درباره انگیزش‌های فاعلان اخلاقی داوری می‌کنیم. در برخی موارد حتی درباره نوع انگیزش فاعلان داوری می‌کنیم. برای مثال، ما در مقام داوری، گاهی می‌گوییم که فلان فرد در انجام

را منشأ انگیزش و انتخاب عمل اخلاقی می‌دانند در این است که او میل را بر عقل مقدم می‌داند چون باور اخلاقی را دارای قابلیت صدق و کذب نمی‌داند. ولی این اعتراض وارد نیست زیرا در این قسمت آنچه بیشتر مد نظر است، آن است که داوری‌های صحیح افراد در جامعه در تحسین و تقبیح انگیزش‌ها می‌تواند نشانه وجود دلایل برای نوع درست انگیزش باشد و همچنین می‌توان پرسشی درباره میل پیشین فاعل مطرح کرد که هنجاری نباشد. مسأله نخست یک مسأله پیشانظری درباره شیوه عملکرد و انتظار افراد در جامعه است و مسأله دوم نیز به وضوح خود را از پرسش هنجاری بودن دور می‌کند. ثانیاً مدل ویلیامز نظریه هیومی انگیزش به طور کامل با واقع‌گرایی در ارزش‌ها یا هنجارهای اخلاقی سازگار است؛ به این معنا که کسی می‌تواند قائل شود هنجارهای اخلاقی وجود دارند اما انگیزش از امیال برمی‌آید. بنابراین اگر کسی میل به تبعیت از هنجارهای اخلاقی داشت، انگیزش تبعیت از آن‌ها نیز برای او وجود خواهد

این عمل مخلص یا دگرگرا است و در این صورت او را تحسین می‌کنیم و گاهی می‌گوییم که فلان فرد در انجام این عمل نامخلص است یا خودگرا است و در این صورت او را شاید تقبیح یا ملامت کنیم. به‌واقع آنچه در اینجا مقصود داوری ماست آن است که مبنای انگیزش این فرد در انتخاب آن عمل، اگر به خاطر انگیزش خالص یا دگرگرایانه تحسین می‌شود، مبنای درستی است و همچنین مبنای انگیزش این فرد در انتخاب عمل، اگر به خاطر لنگیزش ناخالص یا خودگرایانه تقبیح می‌شود، مبنای نادرستی است. به این ترتیب، اگر فاعل به خاطر نوع انگیزه خود، قابل تحسین و قابل تقبیح باشد، آن‌گاه فاعل نه تنها می‌تواند بلکه دلیل دارد که انگیزه مناسب (خالصانه یا دگرگرایانه) را در برخی موارد داشته باشد.^۱ اگر فاعل دلیل دارد که انگیزه مناسب را در برخی موارد شکل دهد، نمی‌توان تمام موارد انگیزه را به شکلی که نظریه هیومی مدعی آن است، تبیین کرد. (شاید کسی اعتراض کند که این اشکال، مصادره به مطلوب است؛ چون دقیقاً اختلاف هیوم با واقع‌گرایانی که عقل

۱. برای اطلاع بیشتر از رابطه میان قابلیت تحسین و تقبیح از یک سو و داشتن یا وجود دلایل از سوی دیگر، نگاه کنید به (Darwall 2016).

انگیزشی از پرسش فوق هم مطرح کرد به این معنا که دلیل انگیزشی فاعل در داشتن میل پیشین چیست؟ به طور مثال، فرض کنیم اسمیت میل دارد به مایکل که مستمند یا فقیر است کمک کند؛ او باور دارد که از طریق خریدن برخی از لوازم معیشتی از مغازه روبرو می‌تواند این میل خود را برآورده کند. پرسش هنجاری از میل به کمک کردن به مایکل این است که اسمیت چه دلیل هنجاری برای کمک کردن به مایکل دارد؟ در پاسخ به این پرسش می‌توان گفت که اسمیت کمک کردن به مایکل را اخلاقاً الزامی می‌داند و از این رو یک الزام اخلاقی وجود دارد که اسمیت چنین کاری انجام دهد. پرسش انگیزشی از میل به کمک کردن به مایکل را می‌توان چنین تقریر کرد که میل اسمیت به کمک کردن به مایکل، بر مبنای چه انگیزشی شکل گرفته است؟ اسمیت می‌تواند مایل باشد که به مایکل کمک کند چون دوست دارد به نیکوکاری مشهور شود یا چون دوست دارد در

داشت و اگر کسی میل به تبعیت از هنجارهای اخلاقی نداشت، انگیزش تبعیت از آن‌ها را نیز نخواهد داشت. در این دیدگاه الزامات اخلاقی به طور مثال می‌توانند همچون الزامات آداب معاشرت به شمار آیند و همچنین وجود الزامات اخلاقی، مستلزم وجود دلیل عملی و انگیزش نیست.^۱

وقتی مدافع نظریه هیومی انگیزش همانند ویلیامز می‌گوید: میل پیشین فاعل به همراه باور وسیله‌هدف در شرایطی می‌تواند به فاعل دلیل برای عمل کردن دهد، معترضان به نظریه هیومی معمولاً این انتقاد را مطرح می‌کنند که چرا فاعل در اصل واجد آن میل پیشین است. این پرسش یک خوانش هنجاری دارد بدین معنا که دلیل هنجاری فاعل برای داشتن این میل پیشین چیست؟ برخی مدافعان نظریه هیومی پاسخ می‌دهند که درباره امیال نمی‌توان این پرسش هنجاری را مطرح کرد؛ چون امیال ابا دارند از اینکه مورد بررسی‌های عقلانی قرار بگیرند. اما به نظر می‌رسد که می‌توان یک خوانش

در اینجا لازم است که از داوران مجله بابت یادآوری ملاحظاتی مفید برای پیشبرد بحث تشکر کنیم.

۱. برای اطلاعات بیشتر نگاه کنید به (Foot 1972).

در میل می‌پردازد و به نظر می‌رسد دلیل قابل‌قبولی وجود ندارد که نشان دهد این نوع بررسی را نمی‌توان پی‌گیری کرد.^۱

۴. مشکل بنیادی نظریه هیومی انگیزش:

یک آزمایش فکری

برای درک مشکل بنیادی این نظریه، اجازه دهید به یک آزمایش فکری پردازیم. فرض کنید از یک طرفدار نظریه هیومی انگیزش خواسته شود که یکی از دو گزینه زیر را انتخاب کند. به او می‌گویند ما تو را در بیمارستانی بیهوش خواهیم کرد و تو تا آخر عمر طبیعی خود، در حال اغما خواهی بود؛ جهان واقعی از دسترس تو خارج خواهد شد و با جهانی تخیلی مشابه با جهان واقعی مواجه خواهی بود. دو گزینه در پیش روی تو وجود دارد:

(۱) وقتی در حالت اغما قرار می‌گیری، فقط به جهانی تخیلی دسترسی معرفتی داری و امیالت در آن جهان تخیلی برآورده می‌شوند. تو می‌فهمی که امیالت برآورده شده‌اند و حالت

انجام این کار احساس افتخار یا بزرگی کند یا چون دوست دارد وظایف اخلاقی خود، از جمله کمک کردن به مایکل را انجام دهد یا نظایر آن. اگر خوانش انگیزشی از پرسش فوق درست باشد، آن‌گاه چه بسا بتوان اعتراض کرد، تبیین دلیل انگیزشی بر اساس میل پیشین و باور وسیله‌هدف نمی‌تواند به دقت مشخص کند که انگیزش اسمیت چه نوع انگیزشی است؛ بلکه برای تعیین نوع انگیزش اسمیت لازم است یک یا چند گام عقب‌تر رفت و درباره انگیزش موجود در خود میل پیشین پرسش کرد. اگر چنین باشد، آن‌گاه تقریر موجود از دلیل انگیزشی باید اصلاحاتی داشته باشد. تا این ویژگی را در خود جای دهد. مدافعان نظریه هیومی نمی‌توانند پاسخ دهند که این پرسش انگیزشی درباره امیال نمی‌تواند مطرح شود! چون امیال، مورد بررسی‌های عقلانی قرار نمی‌گیرد؛ زیرا پرسش انگیزشی در صدد بررسی عقلانی امور هنجاری ناظر به میل نیست بلکه تنها به بررسی نوع انگیزش موجود

۱. برای اطلاعات بیشتر درباره دو نوع پرسش هنجاری و انگیزشی نگاه کنید به -Falk 1947 (

که اهمیت ثانوی دارد؟ این تفکیک مهم است زیرا معقول است که بتوان میان هدف‌گیری ارضای میل به عنوان یک حالت ذهنی و هدف‌گیری ایجاد آن‌چه میل بدان تعلق گرفته است، تمایز گذاشت.

اگر طرفدار نظریه هیومی با چنین اطلاعاتی، گزینه نخست را انتخاب کند، آن‌گاه چه بسا بتوان استدلال کرد ویژگی‌های روان‌شناختی ملازم با میل نظیر احساسات، شور، دوست داشتن و نظایر آن برای او حائز اهمیت بیشتری است و مبنای اصلی انگیزش او خود ارضای میل است. اگر گزینه دوم را انتخاب کند، چون او احساس برآورده شدن امیال خود را ندارد، تغییر در جهان واقعی برای او حائز اهمیت بیشتری خواهد بود و مبنای اصلی انگیزش چیزی است که میل در پی ایجاد آن در جهان است. به نظر می‌رسد انتخاب گزینه دوم برای طرفدار نظریه هیومی چندان ترجیحی نداشته باشد؛ چون اولاً مشخص نیست که او بتواند به خوبی تبیین کند که چنین میلی (یعنی میلی که متعلقش در جهان واقعی برآورده می‌شود اما احساس برآورده شدن میل به فاعل دست

برآورده شدن میل را تجربه خواهی کرد (تقریباً همان‌گونه که اکنون در این جهان برآورده می‌شوند)، اما این امیال در جهان واقعی برآورده نشده‌اند. با وجود این، تو نمی‌دانی که در جهان واقعی این امیال برآورده نشده‌اند.

(۲) وقتی در حالت اغما قرار می‌گیری، به جهان تخیلی دسترسی معرفتی داری و امیالت در آن جهان تخیلی برآورده نمی‌شوند. تو حالت برآورده نشدن امیال را خواهی داشت اما امیالت در واقعیت به‌طور خودکار در جهان واقعی برآورده می‌شوند و تو نمی‌دانی که امیالت در جهان واقعی برآورده شده‌اند.

یک طرفدار نظریه هیومی انگیزش کدام گزینه را انتخاب خواهد کرد؟ این آزمایش فکری به ما کمک می‌کند تا متوجه شویم آیا برای یک طرفدار نظریه هیومی انگیزش، دل‌مشغولی اصلی و اولیه انجام افعال در جهان واقعی است و پرداختن به امیال به‌عنوان حالات روان‌شناختی جزء اموری است که اهمیت ثانوی دارد یا دل‌مشغولی اصلی و اولیه امیال و ارضای آن‌ها است و انجام اعمال در جهان واقعی، جزء اموری است

منحصراً به امیال فاعل معطوف می‌کند. برای مثال: در عشق حقیقی توجه اصلی فاعل در انگیزش برای انجام کارها باید بر معشوق متمرکز باشد نه بر میل یا حالت عشق خویش. در همدلی واقعی نیز توجه اصلی فاعل در انگیزش برای انجام کارها باید به شخصی که با او همدلی می‌شود معطوف باشد نه امیال خویش. اگر در همدلی کردن با انسانی دیگر، من‌نگران احساسات خود یا امیال خویش باشم، آن‌گاه شاید به معنای واقعی با شخص مد نظر همدلی نکرده‌ام.^۱

هنگامی که هنجارهایی از قبیل قوانین اجتماعی، قواعد آداب و معاشرت یا نظایر آن را در نظر بگیریم، این مشکل بنیادی شکل واضح‌تری به خود می‌گیرد. شماری از طرفداران نظریه هیومی، می‌پذیرند که چنین هنجارهایی صرف‌نظر از امیال فاعل وجود دارند (Foot, 1972).^۲ انتقاد به این دسته از طرفداران نظریه هیومی آن است که اگر این هنجارها صرف‌نظر از امیال فاعل وجود داشته باشند، آن‌گاه منشأ

صادق نمی‌شود. برای صدق نظریه رقیب هیومی باید استدلالی مجزا ارائه کرد که البته وظیفه این مقاله نیست.

۲. البته فوت در زمانی متأخرتر این دیدگاه قبلی خود را رد می‌کند (Foot 2001).

نمی‌دهد) بتواند همیشه ضرورتاً برانگیزاننده باشد؛ ثانیاً اگر یک طرفدار نظریه هیومی انگیزش دیدگاه دلیل هنجاری مبتنی بر امیال را هم بپذیرد (نظیر ویلیامز)، آن‌گاه اعمال ارزش ذاتی ندارند بلکه ارزش را از امیال به عاریت می‌گیرند. بدین ترتیب چرا کسی که نظریه هیومی در باب دلیل هنجاری و دلیل انگیزشی را می‌پذیرد باید به عملی که متعلق میل قرار گرفته است برتری دهد نه به خود میل؟

به نظر می‌رسد مشکل بنیادی نظریه هیومی انگیزش این است که دقیقاً نشان نمی‌دهد چه چیزی در تمام امیال وجود دارد که می‌تواند سبب انگیزش شود یا چه ویژگی‌ای در تمام امیال برای ایجاد انگیزش مشترک است. اگر این پرسش‌ها پاسخ مناسب پیدا کند چه بسا کسی بتواند اعتراض کند که فاعل در نظریه هیومی انگیزش بیش از حد دل‌مشغول چیزی است که آن را می‌خواهد، بدان میل دارد یا آن را دوست دارد. توجه فاعل را از تمرکز بر روی آن‌چه در واقع اهمیت دارد منحرف می‌کند و

۱. این نکته حائز اهمیت است که ما در این مقاله در پی تثبیت نظریه رقیب هیومی نیستیم. آنچه ما نشان داده‌ایم این است که نظریه انگیزش هیومی ناتوان از تبیین نمونه‌های بسیاری از انگیزش است. اگر استدلال ما درست باشد لزوماً نظریه رقیب هیومی

آنچه انگیزش ایجاد می‌کند. چنین دیدگاهی خود محل اختلاف نظر فراوانی می‌تواند باشد.

۵. اعتراض‌ها و پاسخ‌ها

ممکن است یک نظریه پرداز هیومی انگیزش مدعی شود که همچنان می‌توان اعمال خالصانه را بر حسب نظریه هیومی در انگیزش توضیح داد. در تمام موارد عمل خالصانه (یا مواردی که در آنها انگیزش لافسه برقرار است)، فاعل دارای میل به انجام آن عمل است. در مورد شخص عاشق، این جمله صادق است که او شور و اشتیاق فراوان به دیدار و همنشینی با معشوق خود دارد. مغازه‌دار نیز می‌تواند تمایل قوی به انجام وظیفه خود در قبال مشتریان داشته باشد. این حالات، حالاتی کنش‌انگیز هستند که می‌توان آنها را تحت مقوله میل، طبقه‌بندی کرد. در فاعلانی که اعمال خالصانه انجام می‌دهند، میل به انجام این اعمال چنان قوی و شدید است که بر تمام امیال دیگر غالب می‌شود. فاعل نه تنها در موارد تعارض میان امیال مربوط به اعمال خالصانه و امیال دیگر همواره مطابق با امیال مربوط به اعمال خالصانه

هنجارمندی عمل و منشأ انگیزش متفاوت خواهند بود. بنابراین دقیقاً مشخص نیست که اگر کسی عملی را مطابق با هنجاری نظیر قانونی اجتماعی انجام داد، تحلیل نهایی از انگیزش او باید هنجار بیرونی را مد نظر قرار دهد یا میل فاعل را. برای مثال فرض کنیم کسی در پشت چراغ قرمز توقف کرد. اگر او بگوید من پشت چراغ قرمز توقف کردم و انگیزه من تبعیت از قانون اجتماعی است، آن‌گاه می‌توان گفت مبنای انتخاب این عمل، ارضای میل نبوده است. اگر بگوید که من پشت چراغ قرمز توقف کردم و انگیزه من، ارضای میل خودم است، آن‌گاه می‌توان گفت که مبنای انتخاب عمل او، آن هنجار اجتماعی نبوده است. اگر بگوید که من پشت چراغ قرمز توقف کردم و انگیزه من ارضای این میل درونی است که این نوع از قوانین اجتماعی را رعایت کنم، آن‌گاه می‌توان پرسید کدام یک منشأ اصلی ایجاد انگیزش در تو بوده است؟ میل به عنوان حالت ذهنی یا محتوای میل. تفاوت در منشأ هنجارمندی و منشأ انگیزش بدین معناست که آنچه الزام ایجاد می‌کند، متفاوت است با

تفاوت مهم میان بعضی از امیال از قبیل گرسنگی و تشنگی و امیالی نظیر میل کمک کردن به سیل‌زدگان با وجود رنج و زیان مادی داشتن آن، این است که پرسش از اینکه به چه دلیلی من میل دارم که به سیل‌زدگان کمک کنم در حالی که انجام این عمل رنج و زیان مادی در پی خواهد داشت، پرسشی معنادار است؛ اما پرسش «چرا گرسنه هستی؟» متضمن یک تأمل عقلانی دربارهٔ متقاعد شدن برای گرسنه بودن نیست بلکه تبیینی است در خصوص اینکه چگونه به لحاظ فیزیولوژیکی در حالت گرسنگی قرار گرفتی. این در حالیست که پرسش «چرا میل داری به سیل‌زدگان کمک کنی؟» نه دربارهٔ نحوهٔ قرار گرفتن من در این حالت بلکه دربارهٔ دلیل من برای داشتن این میل سؤال می‌کند (Alvarez 2010: 75-87; Schueler 1995: chapter 1). امیال مربوط به اعمال خالصانهٔ آگاهانه از سنخ امیالی هستند که می‌توان از فاعل پرسید که دلیل او برای داشتن آن‌ها چیست؟ پاسخ صحیح فاعل می‌تواند مبنای انتخاب او را تعیین کند. به بیان دیگر، عمل خالصانهٔ کمک به

عمل می‌کند، بلکه همچنین پیش از هر چیز، مترصد آن است که چگونه کاری در خصوص ارضای این امیال انجام دهد. طبق این تلقی، اعمال خالصانه بر حسب نظریهٔ هیومی دارای تفسیری متمایز هستند. امیال مربوط به اعمال خالصانه بیشتر مورد توجه فاعل قرار می‌گیرند یا در مقام تعارض اولویت فاعل منحصراً برآورده کردن آن‌هاست.

در پاسخ به این اعتراض باید گفت که اولاً در باب اعمال خالصانهٔ آگاهانه، مسألهٔ وجود امیال مرتبط یا عدم آن‌ها مطرح نیست. حتی اگر بپذیریم وقتی اعمال خالصانه آگاهانه انجام می‌شوند، امیال مرتبطی وجود دارند، همچنان می‌توان پرسید که خاستگاه انتخاب این اعمال چیست؟ برآورده کردن این امیال است یا چیزی غیر از آن؟ اگر فاعل، آگاهانه برای برآورده کردن امیال خود دست به انتخاب این قبیل اعمال بزند، آن‌گاه نمی‌توان این اعمال را به معنای دقیق کلمه، خالصانه یا دارای انگیزش لافسه توصیف کرد.

ثانیاً طیف وسیعی از انواع متفاوت امیال وجود دارد که میان آن‌ها اشتراک-ها و افتراق‌هایی به چشم می‌خورد. یک

کانتی یا ... نبود. طبیعی است که با ضعیف شدن نظریه هیومی انگیزش، نظریه رقیب موجه‌تر به نظر آید اما می‌توان تصور کرد همانند نظریه هیومی انگیزش، نقدهایی نیز به نظریه رقیب وارد است که ما در این مقاله به بررسی آن پرداختیم. بدین ترتیب، این مقاله را نباید در تأیید نظریه انگیزشی رقیب تلقی کرد.

استدلالات‌های موجود در این مقاله، علیه نظریه هیومی انگیزش را می‌توان به این شکل خلاصه و دسته‌بندی کرد:

نخست آنکه نظریه هیومی انگیزش نمی‌تواند میان دو نوع انگیزش، لئفسه و لغیره (اعمال خالصانه و ناخالصانه)، تمایز بگذارد. این تمایز از آن جهت مهم است که قضاوت‌ها و شهود اخلاقی عموم آدمیان، این تمایز را جدی می‌گیرد. یک نظریه انگیزشی معتبر باید بتواند تبیین خوبی از شهودهای عامه حاصل کند. بر همین اساس، نظریه هیومی انگیزش چون در پی چگونگی تبیین

سیل‌زدگان، دلخواه فاعل است نه چون فاعل میل به کمک کردن دارد یا از آن لذت می‌برد بلکه چون انتخاب آن عمل بر پایه انگیزشی درست صورت گرفته است.^۱

نتیجه‌گیری

به نظر می‌رسد، مدل ویلیامزِ نظریه هیومی انگیزش با تقریری که در این مقاله بیان شد، آن‌قدر ظرافت ندارد که بتواند انواع گوناگونی از انگیزش‌ها را به‌خوبی از هم تمیز دهد و تبیین کند که چرا یک شیوه برانگیخته شدن در نگاه عرف عام، شیوه درست و شیوه دیگر شیوه نادرستی است. ما در این مقاله با به میان آوردن استدلال و نمونه‌های متعدد تلاش کردیم ناکارآمدی نظریه هیومی انگیزش را نشان دهیم. با وجود این، باید در نظر داشت که استدلال ما در این مقاله با اینکه در نقد نظریه هیومی انگیزش بود به‌هیچ عنوان به معنای دفاع از نظریه رقیب، مثل نظریه

۱. امیال مربوط به اعمال خالصانه آگاهانه نمی‌توانند دلایل توجیه‌گر خوبی برای این اعمال فراهم کنند چون ویژگی خلوص این اعمال متضمن آن است که قصد فاعل عاری از امر واسطه‌ای یا مؤثر دیگری

باشد حتی میل فاعل؛ به همین دلیل هدف این امیال نمی‌تواند کسب لذت یا اجتناب از آلم یا حتی ارضای خود این امیال باشد. نگاه کنید به Schueler (1995: chapter 3)

انگیزش دیگران هستند و آنان را به سبب انگیزششان تقبیح و تحسین می‌کنند. به این معنا، انگیزشی که مبنای عمل می‌شود در نزد بسیاری از فاعلان اخلاقی می‌تواند مبنای درستی و نادرستی فعل تلقی شود. اما نظریه هیومی انگیزش چون نگاه هنجاری به انگیزش ندارد (به غیر از موارد استدلال‌ورزی ابزاری یا برآورده کردن امیال) در پی درستی و نادرستی انگیزش نیست و به همین جهت نمی‌تواند تبیین جامعی از آنچه عموم فاعلان اخلاقی به آن معتقدند به دست دهد.

آخر اینکه، طبق آزمایش فکری یاد شده، استدلال کردیم که مشکل بنیادی نظریه هیومی انگیزش، آن است که توضیح نمی‌دهد چه چیز مشترکی در تمام امیال وجود دارد که می‌تواند همواره سبب انگیزش شود. به نظر می‌رسد این نظریه بیش از آنکه دل‌مشغول آن‌چه در عالم خارج رخ می‌دهد باشد، به امیال فاعل نظر می‌کند و آن را برجسته می‌نماید.

اگر استدلال ما در نقد نظریه هیومی انگیزش کامیاب باشد، آن‌گاه یک مدافع نظریه هیومی انگیزش، باید پذیرد این نظریه چون میان

انگیزش است، توضیح نمی‌دهد که چرا یک شیوه برانگیختگی در نگاه عرف عام شیوه درست و شیوه دیگر نادرست است.

دوم، نظریه هیومی انگیزش نمی‌تواند میان دو نوع انگیزش خودگرایانه و دگرگرایانه که شهودهای عام افراد آن را تأیید می‌کند، به روشنی تمایز بگذارد. این نظریه باید پذیرد که در امیال فاعل، انگیزش کاملاً دگرگرایانه وجود ندارد و هر میلی چه بسا در تحلیل نهایی، عنصری خودگرایانه دارد. اما این تلقی خلاف شهود عوام است زیرا عموم آدمیان می‌پذیرند دست‌کم در برخی موارد امیال کاملاً دگرگرایانه وجود دارد. اگر نظریه هیومی انگیزش بخواهد از این انتقاد رهایی پیدا کند، باید بپذیرد که امیال ضرورتاً ایجاد انگیزش نمی‌کنند که البته چنین تصدیقی موجب نقض یکی از پیش‌فرض‌های اصلی این نظریه است.

سوم، نظریه هیومی انگیزش نگاه هنجاری به انگیزش ندارد؛ اما شهود بسیاری از فاعلان اخلاقی، چنین امری را قبول نمی‌کنند. در حقیقت بسیاری از فاعلان اخلاقی در پی داوری و قضاوت

انگیزش‌های درست و نادرست تمایز نمی‌دهد،
تیین جامعی از آنچه شهود و فهم اخلاقی
عموم آدمیان بر آن صحنه می‌گذارد به دست
نمی‌دهد. به این ترتیب، نظریه هیومی انگیزش
باید در پی تغییر و اصلاح خود برآید تا از این
انتقاد رهایی یابد.

ملاحظات اخلاقی:

حامی مالی: این پژوهش هیچ کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی دریافت نکرده است.
تعارض منافع: طبق اظهار نویسنده، این مقاله تعارض منافع ندارد.
برگرفته از پایان نامه/رساله: این مقاله برگرفته از پایان نامه/رساله نبوده است.

منابع

- Imperatives”, *The Philosophical Review*, 81(3), 305–316.
- Foot, Philippa. (2001). *Natural Goodness*, Oxford: Oxford University Press.
 - Hooker, Brad. (2014). Utilitarianism and fairness. In B. Eggleston & D. Miller (Eds.), *The Cambridge Companion to Utilitarianism*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 280-302.
 - Hume, David. (1978). *A Treatise of Human Nature*, ed. L. A. Selby-Bigge, 2nd rev. ed. P. H. Nidditch. Oxford: Clarendon Press.
 - Hume, David, (1874-75), “Of the Standard of Taste”, *The Philosophical Works of David Hume*, edited by T. H. Green and T. H. Grose, London: Longman, Vol 3.
 - Irwin, Terence. H. (2007-2009). *The Development of Ethics: A Historical and Critical Study*. 3 vols. Oxford: Oxford University Press.
 - Kant, Immanuel. (2011). *Groundwork of the Metaphysics of Morals*, edited and translated by Mary Gregor and Jens Timmermann, Cambridge University Press.
 - Korsgaard, Christine. (1986). “Skepticism about Practical Reason”, *Journal of Philosophy* 83: 5-25.
 - Korsgaard, Christine. (1996). “From Duty and for the Sake of the Noble: Kant and Aristotle on Morally Good Action”, in
 - مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد، (۱۳۹۰). مثنوی معنوی، به تصحیح رینولد ا. نیکلسون، انتشارات هرمس.
 - Alvarez, Maria. (2010). *Kinds of Reason: An Essay in the Philosophy of Action*, Oxford: Oxford University Press.
 - Aristotle. (1984), *The Complete Works of Aristotle*, edited by Jonathan Barnes, Princeton University Press.
 - Brink, David. O. (1992). “A Puzzle about the Rational Authority of Morality”, in *Philosophical Perspectives 6: Ethics*, James Tomberlin (ed.), Atascadero, CA: Ridgeview, pp. 1-26.
 - Dancy, Jonathan. (2000). *Practical Reality*, Oxford: Clarendon Press.
 - Darwall, Stephen. (2016). “Making the Hard Problem of Moral Normativity Easier”, *Weighing Reasons*, E. Lord and B. Maguire (ed.), Oxford: Oxford University Press.
 - Falk, Werner. D. (1947-8). “Ought and Motivation”, *Proceedings of the Aristotelian Society*, vol. 48, pp. 492-510.
 - Finlay, Stephen. and Schroeder, Mark. (2017). “Reasons for Action: Internal vs. External”, In *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, E.N. Zalta (Ed.).
 - Foot, Philippa. (1972). “Morality as a System of Hypothetical

- Encyclopedia of Philosophy*, E.N. Zalta (Ed.).
- Scanlon, Thomas. M. (1998). *What We Owe to Each Other*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
 - Schueler, George. F. (1995). *Desire: Its Role in Practical Reason and the Explanation of Action*, Cambridge, MA: MIT Press.
 - Shafer-Landau, Russ. (2003). *Moral Realism: A Defence*, Oxford: Clarendon Press.
 - Shaver, Robert. (1995). Hume's Moral Theory? *History of Philosophy Quarterly*, 12(3), 317-331.
 - Smith, Michael. (1994). *The Moral Problem*, Oxford: Blackwell.
 - Stratton-Lake, Philip. (2000), *Kant, Duty and Moral Worth*, Routledge.
 - White, Nicholas. (2002). *Individual and Conflict in Greek Ethics*. Oxford: Clarendon Press.
 - Williams, Bernard. (1976). "Persons, Character and Morality" in A. O. Rorty (ed.), *The Identities of Persons*. Berkeley: University of California Press, 1976.
 - Williams, Bernard. (1979). "Internal and External Reasons", in *Rational Action*, edited by R. Harrison. Cambridge: Cambridge University Press.
 - Aristotle, Kant, and the Stoics: *Rethinking Happiness and Duty*, Edited by Stephen Engstrom and Jennifer Whiting, New York: Cambridge University Press, pp. 203-36.
 - McDowell, John. (1978). "Are Moral Requirements Hypothetical Imperatives?", *Aristotelian Society Supplemetary Volume*, 52: 13-29.
 - McDowell, John. (1979). "Virtue and Reason", *The Monist*, 331-350.
 - McDowell, John. (1981). "Non-Cognitivism and Rule-Following", in Steven Holtzman and Christopher Leich, eds., *Wittgenstein: To Follow a Rule*. Routledge, 141-162.
 - Nagel, Thomas. (1970). *The Possibility of Altruism*, Oxford: Oxford University Press.
 - Parfit, Derek. (1997). "Reasons and Motivation", *Proceedings of the Aristotlian Society*, supplement. 71: 99-130.
 - Parfit, Derek. (2011). *On What Matters*, Oxford University Press
 - Plato. (1997). *Plato: Complete Works*. Edited by John M. Cooper. Indianapolis: Hackett Publishing Company.
 - Quinn, Warren. (1993). "Putting Rationality in its Place", in Quinn, *Morality and Action* (Cambridge: Cambridge University Pree), 228-55.
 - Rawls, John. (1971). *A Theory of Justice*. Harvard University Press.
 - Rosati, Connie. S. (2016). "Moral Motivation", In *Stanford*